

رابطه هوش های چندگانه با ویژگی شخصیتی کارآفرینی و خلاقیت دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی

بتول فقیه آرام^۱

چکیده

زمینه: در قرن حاضر نظریه مهمی به منظور توضیح تفاوت های فردی به وجود آمده که نظریه هوش های چندگانه است و نقش کلیدی در خلاقیت افراد دارد. از سویی دیگر کارآفرینی نیز در عمل توانایی خلق یک چیز از هیچ است. از عمده ترین جریان های حاکم بر حیات بشری در آغاز هزاره سوم میلادی فرایند کارآفرینی و خلاقیت است که اساس و بستر ساز تغییر و تحول و دگرگونی است. در این راستا به نظر می رسد مسئولان رشته های مختلف علوم تربیتی باید در جستجوی عواملی باشند که با کارآفرینی ارتباط داشته و قابلیت پیش بینی و تأثیرگذاری بر آن را داشته باشند و در محیط دانشگاه ها با برنامه ریزی بر روی آن ها و همچنین آموزش های لازم دانشجویان برای خوداشتغالی آماده کنند.

هدف: هدف از این پژوهش بررسی رابطه هوش های چندگانه با ویژگی شخصیتی کارآفرینی و خلاقیت دانشجویان کارشناسی ارشد بوده است.

روش: روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش آن را کلیه دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر به تعداد ۲۷۹ نفر در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۹۵ تشکیل دادند. با استفاده از نمونه گیری طبقه ای سهمی ۱۶۲ نفر مطابق جدول مورگان انتخاب شدند. جهت گردآوری داده های مورد نیاز از سه پرسشنامه استفاده شد: ۱- پرسشنامه هوش چندگانه ۲- پرسشنامه ویژگی شخصیتی کارآفرینی ۳- پرسشنامه خلاقیت. برای به دست آوردن روایی پرسشنامه از روش محتوایی و صوری استفاده شد. ضریب پایایی از طریق آلفای کرونباخ محاسبه شد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از روش آمار توصیفی و آمار استنباطی و آزمون های همبستگی و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است.

۱. استادیار گروه علوم تربیتی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران Faghiharam1388@gmail.com

یافته‌ها: نتایج نشان داد که بین هوش زبانی - کلامی، هوش ریاضی - منطقی، هوش جسمی - حرکتی، هوش فضایی، هوش درون فردی، هوش میان فردی، هوش طبیعت‌گرا، با ویژگی شخصیتی کارآفرینی رابطه مستقیم و معنادار وجود دارد.

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که با شناسایی دقیق و درست انواع هوش‌ها در دانشجویان می‌تواند بستر ساز کارآفرین شدن و یا اینکه سبب بروز روحیه کارآفرینی در دانشجویان و زمینه‌ساز ایجاد خلاقیت در دانشجویان شوند.

واژه‌های کلیدی: هوش چندگانه، ویژگی شخصیتی کارآفرینی، خلاقیت.

پیشگفتار

در قرن حاضر نظریه مهمی به‌منظور توضیح تفاوت‌های فردی به وجود آمده که نظریه هوش‌های چندگانه است. افراد می‌توانند پیشرفت‌های زیادی در برخی حیطه‌های هوشی داشته باشند و در برخی دیگر از حیطه‌های هوشی پیشرفت کمی داشته باشند. هر شخص می‌تواند سطوح هوشی خود را بهبود بخشد تا زمانی که از آموزش کافی برخوردار باشند (بلوچ، ۱۳۹۳). گاردنر (۱۹۸۳) در نظریه هوش‌های چندگانه سعی کرده است تا حوزه استعداد‌های انسان را به آن‌سوی مرزهای هوش‌بهر اَبکشانند و نشان دهد هوش با توانایی تحلیل مسائل و برخورداری از کارایی در محیط واقعی ارتباط فراوانی دارد بر اساس نظریه گاردنر انسان‌ها از نظر هوش و توانایی و کاربرد هوش چندگانه تفاوت دارند و این امر موجب برخورد خلاق‌تر می‌شود. ما انسان‌ها همگی با یکدیگر تفاوت داریم؛ به این علت که همگی از ترکیب‌های هوشی متفاوتی برخورداریم و تشخیص این امر موجب می‌شود تا با مشکلات زندگی برخورد مناسب‌تری داشته باشیم (آرمسترانگ^۱، ۱۳۹۲). هوش به معنای توانایی پاسخ موفقیت‌آمیزی به موقعیت‌های جدید فرد برای یادگیری از تجربیات گذشته

1. IQ
2. Armstrong

تلقى می‌شود. هر فرد درجات مختلفی از هفت شکل اولیه‌ی هوش‌های زبانی-کلامی، هوش ریاضی-منطقی، هوش بدنی-جنبشی، هوش فضایی-بصری، هوش موسیقایی، هوش درون فردی، هوش بین فردی را دارا است (صفا صالح^۱، ۲۰۱۰). هوش به توانایی استدلال انتزاعی و محاسبات ذهنی گفته می‌شود که طبق قواعد خاصی انجام می‌گیرد. هوش چندگانه نقش کلیدی در خلاقیت افراد دارند. خلاقیت یعنی استفاده از قدرت تخیل به منظور ساختن چیزهایی که پیش از این وجود نداشته و انجام کارهایی که پیش از این کسی انجام نداده است. خلاقیت یعنی ریسک‌پذیری برای آزمودن راه‌های گوناگون در یاددهی و یادگیری. گیلفورد با تمایز بین تفکر واگرا و همگرا علاقه‌مندی خاصی را به هوش و خلاقیت نشان داد وی از تفکر واگرا به عنوان خلاقیت و از تفکر همگرا به عنوان هوش یاد می‌کند (افروز و کامکاری، ۱۳۹۴). همچنین هوش چندگانه سعی در تشریح توانمندی‌های انسانی دارد. از سویی دیگر کارآفرینی نیز در عمل توانایی خلق یک چیز از هیچ است. از عمده‌ترین جریان‌های حاکم بر حیات بشری در آغاز هزاره سوم میلادی فرایند کارآفرینی و خلاقیت است که اساس و بسترساز تغییر و تحول و دگرگونی است (طاهری، شایان جهرمی و ترابی، ۱۳۸۹). بی‌شک با تفکیک رشته علوم تربیتی و روانشناسی بر چند رشته که هر کدام گرایش متعددی دارد گسترش خواهد یافت از این رو مسئولان و متصدیان دانشگاه‌ها باید در جستجوی راهکارهای باشند که بتوانند دغدغه‌ها و نگرانی‌های موجود را تا حدی کاهش دهد. در این راستا به نظر می‌رسد مسئولان رشته‌های مختلف علوم تربیتی باید در جستجوی عواملی باشند که با کارآفرینی ارتباط داشته و قابلیت پیش‌بینی و تأثیرگذاری بر آن را داشته باشند و در محیط دانشگاه‌ها با برنامه‌ریزی بر روی آن‌ها و همچنین آموزش‌های لازم دانشجویان برای خوداشتغالی آماده کنند. از این رو به نظر می‌رسد که یکی از عوامل که با کارآفرینی در ارتباط بوده که قابلیت پیش‌بینی آن را داشته باشد. هوش چندگانه دانشجویان این رشته است.

هر فرد تک تک هوش های پیشنهاد شده را به اندازه های مختلف دارد و آموزش و پرورش آن ها مؤثر است (ایتان آزورا، شاهین و شوبرت^۱، ۲۰۰۸). به نظرمان می رسد که هوش قوه ی بنیادی است که نقش مهمی را در زندگی عملی و واقعی برجای می گذارد (بلوچ، ۱۳۹۳). از نظر گاردنر علاوه بر هفت نوع هوش دو نوع دیگر هوش وجود دارد: انواع نه گانه هوش عبارت اند از: هوش زبانی - کلامی، هوش جسمی - حرکتی، هوش منطقی - ریاضی، هوش موسیقایی، هوش مکانی، هوش درون فردی، هوش میان فردی، هوش طبیعت گرایی و هوش وجودی هستند (آمرام، ۲۰۰۵). مقوله کارآفرینی به عنوان مؤثرترین نیروی بالقوه اقتصادی در تاریخ جهان به صورت بحث برانگیزی از حدود سه دهه گذشته تاکنون ظهور یافته و مطرح شده است. بیشتر اندیشمندان و صاحب نظران این حوزه فعالیت های اقتصادی و خلاقیت و نوآوری و به طور خلاصه کارآفرینی و تولید دانش محور را مراحل کلیدی موفقیت و ماندگاری در عرصه بازارهای رقابتی امروزی در سطوح مالی و بین المللی می دانند. از جمله اقدامات راهبردی برای رشد و توسعه کارآفرینی، آموزش کارآفرینی به ویژه در حوزه ی آموزش کارآفرینی می تواند یکی از اثرگذارترین شیوه ها برای انتقال جمعیت فارغ التحصیل به بازار کار باشد. مطالعات در این باره نشان داده است که چنین آموزش هایی توانسته افراد را مسئولیت پذیرتر نماید و آن ها را تبدیل به کارآفرین و یا متفکران حوزه ی کارآفرینی کند (اوربانو، فری، آلوارز و نوگوئرا^۲، ۲۰۱۷). تا اواسط دهه ۱۹۷۰ کارآفرینی همچون یک نوع رفتار مدیریتی تلقی شود و در سطح مطالعات سازمانی نیز تعمیم یابد (احمدپورداریانی، ۱۳۹۱) آموزش کارآفرینی امروزه به یکی از مهم ترین فعالیت های دانشگاهی تبدیل شده و این نظام آموزشی در صورتی کارآمد خواهد بود که بتواند روحیه ی کارآفرینی را در منابع انسانی در حال آموزش، پرورش دهد (ماتویک^۳، ۲۰۱۰). پرورش افراد کارآفرین و تفکر

1. Intan Azura, Shaheen & Schubert.
 2. Amram
 3. Urbano, Ferri, Alvarez & Noguera
 4. Matvic

خوداشتهالی به‌عنوان راه‌حل‌های مقتضی از طرف سیاست‌گذاران و مدیران اقتصادی مورد توجه قرار گرفت وضعیت اقتصادی امروز ما را نیازمند یافتن راهکارهایی در صحنه اقتصادی می‌کند و در این راستا داشتن الگوها و راهکارهای مناسب برای آموزش، تربیت و استفاده بهینه از نیروی فعال و کارآفرین در جوامع و برنامه‌هایی برای تشویق دانشجویان به کارآفرین شدن و شناخت عوامل و فرایندهای تصمیم‌سازی که منجر به کارآفرین شدن آن‌ها می‌شود ضروری است (طیبی و فخری، ۱۳۸۹). ویژگی شخصیتی کارآفرینان داشتن درک خوب برای کسب و کار، تمایل به پذیرش خطرات توانایی شناخت اشتباهات و توانایی دستیابی به فرصت‌های سودآور معرفی کرده است (ترجمان و آقابابایی، ۱۳۹۱). موضوع کارآفرینی همیشه با خلاقیت و نوآوری عجین بوده به طوری که دراکر (۱۹۸۵) معتقد است خلاقیت و کارآفرینی آن‌چنان لازم و ملزوم یکدیگرند که می‌توان گفت کارآفرینی بدون خلاقیت و نوآوری حاصلی ندارد. نتایج برخی تحقیقات به این نکته اشاره دارند که کارآفرینان انتخاب مشاغل جدید یا تأسیس شرکت‌ها و مؤسسات را نه فقط به دلایل اقتصادی بلکه اغلب به خاطر علت نوآوری و خلاقیتی که در مشاغل وجود دارد دنبال می‌کنند. بر اساس مطالعات نظری موجود کارآفرینی و نوآوری منتج از خلاقیت به‌عنوان پیش‌فرض‌های رشد اقتصادی، نتایج یک اقتصاد پویا را رقم می‌زند (شهبازی، حسن‌زاده و جعفرزاده، ۱۳۹۳). پس می‌توان گفت کارآفرینی و خلاقیت در دنیای پرتلاطم و آشوب زای امروزی؛ دو بال موتور محرک رشد اقتصادی به شما می‌آیند. توسعه و ترویج کارآفرینی در دل افراد خلاق و نوآور در نظام آموزشی آن لازمه وجودی آن‌ها ایجاد کسب و کار و هدایت افراد به بازار کار است. به یک ضرورت جدی و اجتناب‌ناپذیر تبدیل شده است (اوگاندل و همکاران، ۲۰۱۲؛ جرج و گاتنگو، ۲۰۱۳). کارآفرینی مفهومی پیچیده چندلایه است که ماهیتی میان‌رشته‌ای داشته و حوزه‌های متعددی را در جامعه متأثر از

1. Ogandel, Akingbade & Akinlabi
2. Njorge and Gathungu

خود می‌سازد (آنوخین و شولتز^۱، ۲۰۰۹). کردنائیج و همکاران (۱۳۸۶) در تحقیقی سنجش ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینانه در پنج منطقه شمال، جنوب، مرکز، شرق، غرب تهران، پنج ویژگی اصلی کانون کنترل درونی، انگیزه پیشرفت بالا، خلاقیت زیاد، ریسک‌پذیری متعادل و تحمل ابهام بالا را به‌عنوان ویژگی‌های اصلی شخصیتی کارآفرینانه شناسایی نمود. کارآفرینی فرصت‌ها را خلق نمی‌کند بلکه آن‌ها را شناسایی می‌کند بنابراین می‌توان کارآفرینی را آموزش داد. بر اساس تفکر دراکری نیز هرکسی می‌تواند کارآفرین شود و کارآفرینانه رفتار کنند زیرا کارآفرینی رفتار است نه ویژگی‌های شخصیتی و اساس کارآفرینی بر مفهوم و نظریه است نه بر شهود و بصیرت، کارآفرین فردی است که توانایی مشاهده و ارزیابی فرصت‌های کسب‌وکار را دارد، از نامتعادل بودن اقتصادی بهره می‌گیرد؛ منابع لازم را گردآوری می‌کند و برای تضمین موفقیت با ریسک‌پذیری و ابتکار عمل در سودآوری می‌کوشد (حجام و همکاران، ۱۳۹۵). نلسون^۲ (۱۹۹۷) معتقد است شناخت فرصت‌ها، گردآوری و به‌کارگیری منابع، شیوه راه‌اندازی کسب‌وکار، سه عنصر اصلی برای کارآفرینی محسوب می‌شوند (آقایی فیشانی، ۱۳۸۹). خلاقیت و عناصر آن بیش از یک قرن پیش توسط دانشمندان علوم اجتماعی شروع شد ولی انگیزه اساسی برای پژوهش بیشتر در سال ۱۹۵۰ توسط گیلفورد^۳ ایجاد شد. گیلفورد خلاقیت را با تفکر واگرا (دست یافتن به رهیافت‌های جدید برای حل مسئله) در مقابل تفکر همگرا (دست یافتن به رهیافت‌های جدید برای حل مسئله) خلاقیت را فرآیند شناختی از به وجود آمدن یک ایده، مفهوم و کالای بدیع می‌داند. از ویژگی‌های بارز تفکر آدمی، آفرینندگی یا خلاقیت است و بی‌تردید پرورش خلاقیت یکی از مهم‌ترین هدف‌های تعلیم و تربیت به شمار می‌آید (آقایی فیشانی و زارع نیا، ۱۳۹۰) انسان‌ها در زندگی اجتماعی خود همواره با دو پدیده متناقض روبه‌رو هستند؛ از یک طرف منابع در اختیار آنان محدود و از طرف دیگر خواسته‌ها و نیازهای بشر

1. Anokhin & Schulze

2. Nelson & Johnson

نامحدود است. جوامعی می‌توانند توسعه یابند که از منابع انسانی که منشأ ایده و فکر هستند حداکثر بهره‌وری را کنند (دشمن زیاری، طلایی و رجبیان تابش، ۱۳۹۰). خلاقیت به عوامل متعدد درون فردی و میان فردی نیازمند است. محیط مناسب و والدین آگاه و مریبان شایسته و برنامه‌های آموزشی و تفاوت‌های فردی و سخت‌کوشی از جمله لوازم خلاقیت هستند (سعیدی کیا، ۱۳۹۲). صاحب‌نظران خلاقیت را محور حرکت جهانی در قرن ۲۱ می‌دانند جهانی که پیش روی ما در حال شکل گرفتن است ایجاب می‌کند که رویکردهای ما بیش از گذشته با خلاقیت آمیخته شود (فلاح شمس، بوداچی خواجه نوبر و دلنواز اصغری، ۱۳۹۱). خلاقیت به سه عامل تقسیم شد: نخست در حیطه‌ی خیالی (رؤیایپردازی) دوم در حوزه‌ی فکری (سلامت فکری) و سوم در قلمرو عملی (عمل‌گرایی) است (کردنائیج و همکاران، ۱۳۸۶). قاسم نژاد مقدم (۱۳۸۹) بدین نتیجه رسید که دانشجویان تحصیلات تکمیلی از خلاقیت و کنترل درونی بالاتری برخوردارند. پژوهش حاضر باهدف بررسی رابطه هوش‌های چندگانه با ویژگی شخصیتی کارآفرینی و خلاقیت دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر تدوین شده است. سؤال‌هایی که محقق در این پژوهش تلاش در پاسخ به آن‌ها است عبارت‌اند از:

- ۱) آیا بین هوش چندگانه با ویژگی شخصیت کارآفرینی رابطه‌ای وجود دارد؟
- ۲) آیا بین هوش چندگانه با خلاقیت دانشجویان ارشد رابطه‌ای وجود دارد؟
- ۳) آیا بین ویژگی شخصیتی کارآفرینی با خلاقیت ارتباطی وجود دارد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی همبستگی بوده است. که جامعه آماری آن را پژوهش کلیه دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۹۵ که به تعداد ۲۷۹ تشکیل دادند و با استفاده از

نمونه‌گیری طبقه‌ای سهمی ۱۶۲ نفر که ۱۰۷ نفر زن و ۵۵ نفر مرد در پنج گرایش تحصیلی هستند، که بر این اساس ۴۵ نفر از مدیریت آموزشی، ۳ نفر از برنامه‌ریزی درسی، ۳۰ نفر از برنامه‌ریزی آموزشی، ۳۷ نفر از روانشناسی تربیتی، ۳۸ نفر از روانشناسی بالینی، ۵ نفر از آموزش و بهسازی منابع انسانی، ۴ نفر از تحقیقات آموزشی تشکیل دادند. در این پژوهش دانشجویان بر اساس گرایش تحصیلی در طبقات قرار گرفتند. نمونه‌گیری بر اساس فرمول کوکران از جامعه انجام شد و به‌منظور اندازه‌گیری متغیرها از سه پرسشنامه استفاده شد.

پرسشنامه هوش چندگانه گاردنر: پرسشنامه هوش چندگانه گاردنر در سال (۱۹۸۳) طراحی شد. که به بررسی هوش‌های چندگانه می‌پردازد. که دارای ۸۰ سؤال تهیه شده است. این پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت و از ۱ تا ۷ امتیازبندی شده است. به عبارت دیگر کاملاً موافقم امتیاز ۷، موافقم امتیاز ۶، نسبتاً موافقم امتیاز ۵، نظری ندارم ۴، نسبتاً مخالفم ۳، مخالفم امتیاز ۲، کاملاً مخالفم امتیاز ۱ داده می‌شود، که در هشت نوع هوش: هوش زبانی-کلامی، هوش ریاضی-منطقی، هوش فضایی-بصری، هوش موسیقایی، هوش درون فردی، هوش بین فردی، هوش حرکتی-جسمی، هوش طبیعت‌گرا است. از مجموع آن‌ها هم هوش‌های چندگانه حاصل می‌آید. پایایی آن به شیوه آلفای کرونباخ ۰/۸۳ به دست آمد (آرمسترانگ، ۱۳۹۲).

پرسشنامه ویژگی شخصیتی کارآفرینی کوردنائیج: پرسشنامه ویژگی شخصیتی کارآفرینی که توسط کوردنائیج در سال (۱۳۸۶) ساخته شد و دارای ۹۵ سؤال تهیه شده است این پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت و از ۱ تا ۷ امتیازبندی شده است. به عبارت دیگر کاملاً موافقم امتیاز ۷، موافقم امتیاز ۶، نسبتاً موافقم امتیاز ۵، نظری ندارم ۴، نسبتاً مخالفم ۳، مخالفم امتیاز ۲، کاملاً مخالفم امتیاز ۱، داده می‌شود و پایایی آن ۰/۹۲ به دست آمد.

پرسشنامه خلاقیت سلطانی: پرسشنامه خلاقیت که توسط سلطانی در سال (۱۳۸۶) ساخته شد و دارای ۴۰ گویه تهیه شده است. این پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت و از ۱ تا ۷ امتیازبندی شده است. به عبارت دیگر کاملاً موافقم امتیاز ۷، موافقم امتیاز ۶، نسبتاً موافقم امتیاز ۵، نظری

ندارم ۴، نسبتاً مخالفم ۳، مخالفم امتیاز ۲، کاملاً مخالفم امتیاز ۱، داده می‌شود و پایایی آن ۰/۸۵ محاسبه شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

همان‌طور که در جدول شماره ۱ قابل مشاهده است، رابطه بین هوش هیجانی چندگانه و کلیه ابعاد آن به جز هوش موسیقایی با ویژگی شخصیتی کارآفرینی در سطح ۰/۰۰۱ ثبت و معنادار است و با افزایش ابعاد هوش چندگانه، ویژگی شخصیتی کارآفرینی افزایش می‌یابد.

جدول ۱. نتایج ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین هوش چندگانه و ویژگی شخصیتی کارآفرینی

تفسیر	سطح معناداری	ضریب همبستگی	نام متغیر ملاک	نام متغیر پیش‌بین
رابطه مستقیم و معنادار	۰/۰۰۱	**۰/۳۶۱	زبانی-کلامی	ویژگی شخصیتی کارآفرینی
رابطه مستقیم و معنادار	۰/۰۰۱	**۰/۴۱۶	منطقی-ریاضی	ویژگی شخصیتی کارآفرینی
رابطه مستقیم و معنادار	۰/۰۰۱	**۰/۴۴۸	دیداری-فضایی	ویژگی شخصیتی کارآفرینی
رابطه مستقیم و معنادار	۰/۰۰۱	**۰/۳۸۵	بدنی-جنبشی	ویژگی شخصیتی کارآفرینی
رابطه مستقیم و معنادار	۰/۰۰۱	**۰/۴۲۹	میان فردی	ویژگی شخصیتی کارآفرینی
رابطه مستقیم و معنادار	۰/۰۰۱	**۰/۴۴۱	درون فردی	ویژگی شخصیتی کارآفرینی
رابطه غیر معنادار	۰/۰۷	۰/۱۴۳	موسیقایی	ویژگی شخصیتی کارآفرینی
رابطه مستقیم و معنادار	۰/۰۰۱	**۰/۲۸۲	طبیعت‌گرا	ویژگی شخصیتی کارآفرینی
رابطه مستقیم و معنادار	۰/۰۰۱	**۰/۴۳۰	هوش چندگانه	ویژگی شخصیتی کارآفرینی

تحلیل رگرسیون ویژگی شخصیتی کارآفرینی

جدول ۲. خلاصه نتایج تحلیل رگرسیون ویژگی شخصیتی کارآفرینی بر اساس هوش‌های چندگانه

متغیر پیش‌بین	R	R ²	F	سطح معناداری
ابعاد هوش چندگانه	۵۱۵	۲۶۵	۷/۹۲۹	۰/۰۰۱

همان‌گونه که در جدول فوق ملاحظه می‌شود F به‌دست‌آمده (۷/۹۲۹) در سطح ۰/۰۰۱ معنادار است و متغیرهای پیش‌بین نقش مهم و معناداری در پیش‌بینی ویژگی شخصیتی کارآفرینی دارند. با توجه به مقادیر R² مندرج در جدول ۲ ابعاد هوش چندگانه به‌جز موسیقایی حدود ۲۶ درصد از تغییرات ویژگی شخصیتی کارآفرینی را تبیین می‌کند که مقدار معناداری است.

جدول ۳. ضرایب رگرسیون ویژگی شخصیتی کارآفرینی بر اساس هوش‌های چندگانه

سطح معناداری	T	Beta	خطا	β	مقدار ثابت
۰/۰۰۱	۷/۳۵۹	۰/۱۴	۰/۳۷۳	۲/۷۴۴	مقدار ثابت
۰/۹۱۸	۰/۱۰۴	۰/۱۰۸	۰/۱۲۸	۰/۰۱۳	زبانی-کلامی
۰/۵۰۵	۰/۶۶۹	۰/۱۰۳	۰/۱۴۳	۰/۹۵	منطقی-ریاضی
۰/۰۰۸	۲/۶۶۶	۰/۳۶۷	۰/۱۲۲	۰/۳۲۴	دیداری-فضایی
۰/۶۹۵	۰/۳۹۲	-۰/۰۵۴	۰/۱۲۳	۰/۰۴۸	بدنی-جنبشی
۰/۳۳۳	۰/۹۷۱	۰/۱۲۴	۰/۱۲۰	۰/۱۱۷	میان فردی
۰/۸۳	۱/۷۴۴	۰/۲۰۴	۰/۱۰۴	۰/۱۸۱	درون فردی
۰/۰۳۷	۲/۱۰۰	-۰/۲۴۹	۰/۱۰۵	۰/۲۲۱	طبیعت گرا

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود رابطه هوش دیداری-فضایی و طبیعت‌گرا با ویژگی شخصیتی کارآفرینی معنادار است و می‌توان با توجه به ضرایب حاصل‌شده در جدول، معادله رگرسیون زیر را برای متغیر ملاک (ویژگی شخصیتی کارآفرینی) به‌صورت زیر نوشت:

(هوش طبیعت‌گرا) $+0/221$ (دیداری-فضایی) $+0/324$ $+2/744$ = ویژگی شخصیتی کارآفرینی

جدول ۴. خلاصه نتایج تحلیل رگرسیون خلاقیت بر اساس هوش‌های چندگانه

متغیر پیش‌بین	R	R ²	F	سطح معناداری
ابعاد هوش چندگانه	0/401	0/161	4/958	0/001

همان‌گونه که در جدول فوق ملاحظه می‌شود F به‌دست‌آمده (958/4) در سطح 0/001 معنادار است و متغیرهای پیش‌بین نقش مهم و معناداری در پیش‌بینی خلاقیت دارند.

جدول ۵. ضرایب رگرسیون خلاقیت بر اساس هوش‌های چندگانه

سطح معناداری	T	Beta	خطا	β	
0/001	12/402	0/254	0/281	3/491	مقدار ثابت
0/551	0/598	-0/81	0/095	0/075	زبانی-کلامی
0/110	1/609	-0/262	0/107	0/173	منطقی-ریاضی
0/363	0/913	0/128	0/089	0/041	دیداری-فضایی
0/713	0/368	0/052	0/092	0/043	بدنی-جنبشی
0/321	0/955	0/135	0/091	0/091	میان فردی
0/002	0/823	0/38	0/079	0/242	درون فردی

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، رابطه هوش درون فردی با خلاقیت معنادار است و می‌توان با توجه به ضرایب حاصل‌شده در جدول، معادله رگرسیون زیر را برای متغیر ملاک (خلاقیت) به‌صورت زیر نوشت:

$$\text{(درون فردی)} = 3/491 + 0/242 = \text{خلاقیت}$$

جدول ۶. خلاصه نتایج تحلیل رگرسیون خلاقیت بر اساس ویژگی شخصیتی کارآفرینی

سطح معناداری	F	R ²	R	ابعاد هوش چندگانه
0/001	15/633	0/089	0/298	

همان گونه که در جدول فوق ملاحظه می شود F به دست آمده (۱۵/۶۳۳) در سطح ۰/۰۰۱ معنادار است و متغیر پیش بین ویژگی شخصیتی کارآفرینی نقش مهم و معناداری در پیش بینی خلاقیت دارد.

جدول ۷. ضرایب رگرسیون خلاقیت بر اساس ویژگی شخصیتی کارآفرینی

سطح معناداری	T	Beta	خطا	β	
۰/۰۰۱	۱۲/۸۶۰	۰/۲۴۵	۰/۲۷۶	۳/۵۵۲	مقدار ثابت
۰/۰۰۱	۳/۹۵۴	۰/۲۹۸	۰/۰۵۴	۰/۲۱۳	ویژگی شخصیت کارآفرینی

همان طور که در جدول فوق مشاهده می شود، رابطه ویژگی شخصیتی کارآفرینی با خلاقیت معنادار است و می توان با توجه به ضرایب حاصل شده در جدول، معادله رگرسیون زیر را برای متغیر ملاک (خلاقیت) به صورت زیر نوشت:

$$(\text{ویژگی شخصیتی کارآفرینی}) = ۳/۵۵۲ - ۰/۲۱۳ (\text{خلاقیت})$$

بحث و نتیجه گیری

هدف از انجام تحقیق حاضر بررسی رابطه هوش های چندگانه با ویژگی شخصیتی کارآفرینی و خلاقیت دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر بود. لذا بعد از بررسی وضعیت متغیرها به رابطه آنها پرداخته شد. در رابطه با سؤال ۱، نتایج حاصل مقدار ضریب همبستگی به دست آمده ۰/۴۳۰ هست و این رابطه در سطح معناداری ۰/۰۰۱ معنادار هست و نشان می دهد که ۲۶ درصد واریانس این دو متغیر مشترک است بدین معنی که ابعاد هوش چندگانه به جز (هوش

موسیقایی) ۲۶ درصد تغییرات ویژگی شخصیتی کارآفرینی را تبیین می‌کند. بنابراین فرضیه فوق اثبات می‌شود بدین معنی که رابطه بین هوش چندگانه و کلیه ابعاد آن به جز هوش موسیقایی با ویژگی شخصیتی کارآفرینی مثبت و معنادار است با افزایش ابعاد هوش چندگانه ویژگی شخصیتی کارآفرینی افزایش می‌یابد و متغیر هوش چندگانه نقش مهم و معناداری در پیش‌بینی ویژگی شخصیتی کارآفرینی دارد. این فرضیه با نتایج تحقیقات کشاورز و کارگر (۱۳۹۳)، علی پور و همکاران (۱۳۹۱) و محمدی و همکاران (۱۳۹۰) همسو است. با توجه به مطالعاتی که انجام داده شد در این پژوهش می‌توان گفت که هوش یک عامل درونی است که با تلاش و کوشش می‌توان آن را تا حد مطلوب به دست آورد و هوش زبانی- کلامی، هوش جسمی- حرکتی، هوش منطقی- ریاضی، هوش موسیقایی، هوش مکانی، هوش درون فردی، هوش میان فردی می‌توانند بستر مناسبی را برای بروز ویژگی شخصیتی کارآفرینی و خلاقیت در فرد ایجاد کنند. علاوه بر نتایج حاصل با توجه به محیط آموزش و دقت بر دانشجویان متوجه می‌شویم که دانشجویانی که از هوش چندگانه خوبی بهره‌مندی خوبی بهره‌مند هستند دارای ویژگی شخصیتی کارآفرینی پررنگ‌تر و تمایل بیشتری به کارآفرینی دارند. داشتن هوش‌هایی از قبیل هوش ریاضی-منطقی تأثیر مستقیم و بسزایی به روی ویژگی شخصیتی کارآفرینی دارد و داشتن روحیه‌ی کارآفرینی با توجه و مشاهده افرادی که دارای هوش موسیقایی هستند و دانشجویانی که در این رشته فعالیت می‌کنند پی خواهیم برد که هوش موسیقایی تأثیر به روی ویژگی شخصیتی کارآفرینی ندارد. در رابطه با سؤال ۲، مقدار ضریب همبستگی به دست آمده ۰/۲۶۸ هست و این رابطه در سطح معناداری ۰/۰۰۱ معناداری هست و نشان می‌دهد که ۱۶ درصد واریانس بین دو متغیر مشترک است بدین معنی که ابعاد هوش چندگانه به جز (هوش موسیقایی و طبیعت‌گرا) ۱۶ درصد تغییرات خلاقیت را تبیین می‌کند که مقدار معناداری است بنابراین فرضیه فوق اثبات می‌شود بدین معنی که رابطه بین هوش چندگانه و ابعاد آن به جز هوش موسیقایی و هوش طبیعت‌گرا مثبت و معنادار است و با افزایش هوش چندگانه و ابعاد آن به جز دو بعد

فوق خلاقیت افزایش می‌یابد متغیر هوش چندگانه نقش مهم و معناداری در پیش‌بینی خلاقیت دارد. این فرضیه با نتایج تحقیقات فلاح شمس و همکاران (۱۳۹۱) همسو است. علاوه بر نتایج حاصل با دقت به جامعه آماری آموزشی و پیرامون آن متوجه می‌شویم که افراد و دانشجویانی که از هوش چندگانه مطلوبی برخوردار هستند خلاق‌تر هستند و خلاقیت چشمگیری دارند هوش و خلاقیت دو مؤلفه‌ای هستند که اکثر مواقع ما این واژه‌ها را در کنار هم استفاده می‌کنیم این بدین معناست که این دو تأثیر به روی هم دارند طبق نتیجه حاصل هوش موسیقایی و هوش طبیعت‌گرا رابطه‌ای با خلاقیت ندارند که این می‌تواند بدین معنا باشد که دانشجویان علوم تربیتی و روانشناسی توجه کمتری به این دو دارند و در حال حاضر این دو هوش از توجه کمتری برخوردار هستند چون پیش‌بینی می‌شود که این دو هوش نیز با خلاقیت رابطه داشته باشد که البته این را نیز می‌توان در جامعه آماری وسیع‌تر و متفاوت‌تر به صورت مجزا بررسی کرد. در رابطه با سؤال ۳، مقدار ضریب همبستگی به دست آمده ۰/۲۹۸ هست این رابطه در سطح معناداری ۰/۰۰۱ معنادار هست که ۸ درصد واریانس بین دو متغیر مشترک است بدین معنی که ویژگی شخصیتی کارآفرینی ۸ درصد از تغییرات خلاقیت را تبیین می‌کنند که مقدار معناداری است بنابراین فرضیه فوق اثبات می‌شود بدین معنی که رابطه بین ویژگی شخصیتی کارآفرینی خلاقیت مثبت و معنادار است که با افزایش ویژگی شخصیتی کارآفرینی خلاقیت افزایش می‌یابد و متغیر ویژگی شخصیتی کارآفرینی نقش مهم و معناداری در پیش‌بینی خلاقیت دارد. حجازی و حسینی مقدم (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان تأثیر آموزش کارآفرینی بر خلاقیت شغلی و کیفیت زندگی دانش‌آموختگان ساکن شهرستان رشت نتیجه می‌گیرند که آموزش کارآفرینی بر خلاقیت شغلی به طور مستقیم اثرگذار است و می‌تواند منجر به افزایش آن در افراد شود. افرادی که ویژگی شخصیتی کارآفرینی بالایی دارند خلاق‌تر هستند و دارای خلاقیت هستند. همان‌طور که هوش چندگانه با ویژگی شخصیتی کارآفرینی رابطه مستقیم دارد ویژگی شخصیتی کارآفرینی با خلاقیت نیز رابطه مستقیم دارد با توجه به افراد کارآفرین متوجه می‌شویم که

این افراد علاوه برداشتن هوش لازم و به‌کارگیری درست آن خلاقیت نیز دارند و از آن استفاده درست و بهینه کردند خلاقیت یکی از عوامل به عمل رساندن ایده‌هاست که افرادی که دارای ویژگی شخصیتی کارآفرینی هستند دارای خلاقیت نیز هستند چون این دو مؤلفه یکدیگر را پوشش می‌دهند و به روی هم تأثیر دارند که طبق نتایج حاصل این گفته‌ها اثبات شده است.

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده پیشنهاد می‌شود که صرفاً نباید آزمون‌های تئوری را معیار ارزیابی هوش‌های دانشجویان قرارداد بلکه از آزمون‌های عملی و دیگر آزمون‌ها می‌توان برای شناساندن انواع هوش‌های چندگانه استفاده کرد. برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای ارتقای سطح دانش دانشجویان در مورد انواع هوش‌های موجود و کمک در جهت شناسایی هوش‌های چندگانه غالب خود و کنار گذاشتن باورهای سنتی از هوش‌های چندگانه. همچنین پیشنهاد می‌شود که پژوهش را در دانشجویان مقاطع تحصیلی کاردانی، کارشناسی و دکتری تکرار گردد. در پژوهش‌های آینده، عوامل مداخله‌گری همچون وضعیت اقتصادی، تاهل، جنسیت و مقدار تحصیلات دانشجویان موردبررسی قرار گیرد.

سپاسگزاری: مقاله حاضر، حاصل کار پژوهشی و پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر است، نویسنده مقاله بر خود لازم می‌دانند از تمامی کسانی که در اجرای این پژوهش یاری رسانده‌اند، تشکر و قدردانی نماید.

منابع

آرمسترانگ، تامس. (۱۳۹۲). هوش چندگانه در کلاس‌های درس، ترجمه: مهشید صفری، تهران: مدرسه برهان.

آقایی فیثانی، تیمور. (۱۳۸۹). خلاقیت و نوآوری با نگرش سیستمی، تهران: انتشارات کتاب طلایی جامع.

- آقای فیشانی؛ تیمور و زارع نیا، محمود. (۱۳۹۰). کتاب جامع کارآفرینی و کسب و کار (رویکرد سیستمی بر مفاهیم، فرآیندها، مدل‌ها و کاربردها، تهران: کتاب طلایی جامع.
- احمدپورداریانی، محمود. (۱۳۹۱). کارآفرینی، تعاریف، نظریات، الگوها، چاپ دهم. تهران: جاجرمی.
- افروز، غلامعلی و کامکاری، کامبیز. (۱۳۹۴). هوش و خلاقیت، تهران: دانشگاه تهران: موسسه انتشارات.
- بلوچ، حمیدرضا. (۱۳۹۳). هوش چندگانه گاردنر، تهران: نشر آسمان نیلگون.
- ترجمان، وینا و آقابابایی، زهره. (۱۳۹۱). کارآفرینی و ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینانه. بینش. (۲۹)، ۱-۷.
- حجام، میثم و همکاران. (۱۳۹۵). کارآفرینی، تهران: انتشارات لوح سفید.
- حجازی، سید رضا و حسینی مقدم، محمدرضا. (۱۳۹۲). تأثیر آموزش کارآفرینی بر خلاقیت شغلی و کیفیت زندگی دانش‌آموختگان ساکن شهرستان رشت، ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه، شماره ۱۶۵، بهمن، ۷۰-۷۷.
- دشمن زیاری، اسفندیار، طلایی، قدرت اله و رجبیان تابش، آزاده. (۱۳۹۰). مبانی و اصول کارآفرینی، تئوری‌ها، کاربرد بنگاه‌های کوچک، متوسط و بزرگ، چاپ اول: تهران: مؤسسات کتاب مهربان.
- سعیدی کیا، مهدی. (۱۳۹۲). کارآفرینی، تهران: انتشارات آها.
- شهبازی، کیومرث؛ حسن‌زاده، اکبر و جعفرزاده، بهروز. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر کارآفرینی بر رشد اقتصادی (رهیافت داده‌های تابلویی). فصلنامه نوآوری و ارزش آفرینی. ۲(۵)، ۴۳-۵۵.
- طاهری، عبدالمحمد؛ شایان جهرمی، امین و ترابی، سهیلا. (۱۳۸۹). بررسی رابطه کارآفرینی با خلاقیت در سازمان فنی و حرفه‌ای شهرستان گچساران. فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی. ۱(۴)، ۴۵-۶۲.
- طیعی، کمیل و فخری، مریم. (۱۳۸۹). آثار جهانی‌شدن و تجارت بین‌الملل بر توسعه کارآفرینی، فصلنامه توسعه کارآفرینی، ۳(۹)، ۳۷-۵۵.

فلاح شمس، میر فیض؛ بودافی خواجه نوبر، حسین و دنواز اصغری، بیتا. (۱۳۹۱). بررسی رابطه هوش سازمانی و خلاقیت کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، *فراسوی مدیریت*، ۶(۲۱)، ۱۴۹-۱۶۶.

قاسم نژاد مقدم، نیما. (۱۳۸۹). ارزیابی میزان کارآفرینی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی، *فصلنامه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۱(۱)، ۱-۲۹.

کردنائیچ، اسدالله و همکاران (۱۳۸۶)، *ابزار سنجش ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان ایرانی*، چاپ اول، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.

کشاورز، لقمان و کارگر، ناهید. (۱۳۹۳). رابطه هوش هیجانی و کارآفرینی دانشجویان کارشناسی ارشد مدیریت ورزشی دانشگاه پیام نور. *رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی*. ۲ (۴)، ۳۷-۴۷.

- Amram, Y. (2005). "Intelligence beyond IQ. The contribution of emotional & spiritual intelligence to effective businesses leadership". Institute of transpersonal psychology.
- Anokhin, S. and Schulze, W. S. (2009). "Entrepreneurship, Innovation, and corruption", *Journal of Business Venturing*, 24(5): 465-476.
- Drakeford, Jocelyn G. (2010). "The Howard Gardner School: A portrait of a small progressive, independent and alternative high school for bright, creative non-traditional learners (dissertation)". The George Washington University, Pp. 323.
- Druker, P. (1985). "The Discipline of innovation". *Harvard Business Review*, May-June, 67-72.
- Gardner, H. (1983). "Frames of Mind: The theory of multiple intelligences", New York: HarperCollins Publishers.
- Intan Azura, M. & Shaheen, M & Schubert. F. (2008). "Teaching information literacy through learning styles: The application of Gardner's multiple intelligences". *Journal of librarianship and information science*, 93-109.
- Matviuk, S. G. (2010). "A Study of Peruvian Entrepreneurs Leadership Expectations". *Journal of American Academy of Business Cambridge*. 16 (1): 65- 70.

- Nelson, R.E. and Johnson, S.D. (1997). "Entrepreneurship education as a strategic approach to economic growth in Kenya". *Journal of Industrial Teacher Education*, 35 (1): 7-21.
- Njorge, C. W. and Gathungu, J. M. (2013). "The effect of entrepreneurial education and training on development of small and medium size enterprises in Githunguri district –Kenya". *International journal of education and research*, 1(8): 1- 22.
- Ogundele, O.J.K, Akingbade, W.A. and Akinlabi, H.B. (2012). "Entrepreneurship training and education as strategic tools for poverty alleviation in Nigeria". *American international journal of contemporary research*, 2 (1): 148-156.
- Ollins, L., Hannon, P.D. and Smith, A. (2004). "Enacting entrepreneurial intent: the gaps between student needs and higher education capability." *Education+ training*, 46(8): 454-463.
- Safaa Saleh. H. (2010). "Effect of using the activities of multiple intelligences to learn some basic skills in kata and level of harmonic behavior of the mentally handicapped, Acceptors for learning". *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 5: 1950-1955.
- Urbano, D., Ferri, E., Alvarez, C., and Noguera, M. (2017). Social Entrepreneurship and Institutional Conditions: An Empirical Analysis in Spain. *International Studies in Entrepreneurship*, 53–64.

